

373.3.091.2(075)

В 92

Міністерство освіти України
Криворізький державний педагогічний університет

**ВИКЛАДАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ШКОЛИ**

Навчальний посібник

Випуск 4

Кривий Ріг: ПП Видавничий дім

1999

майстерності, українських національних звичаїв шанування трудівника; участь у розгортанні приватної ініціативи й підприємливості. Воно передбачає також підготовку школярів до самообслуговування, ведення домашнього та громадського господарства, ощадного використання природних і надрових багатств, дотримання екологічних норм.

Окремі аспекти господарської підготовки учнів у процесі трудового виховання, що стосуються його змісту, форм та методів знайшли відображення в сучасних дослідженнях: В.Андрущенко, А.Вихруща, А.Нісімчук, В.Струманського, Б.Ступарика, Д.Тхоржевського та ін.

Підсумовуючи динаміку розвитку досліджуваного нами питання про виховання в учнівській молоді господарської культури і поведінки, можемо зробити висновок, що істотного її поліпшення ми можемо домогтися за умови ефективного використання педагогічної спадщини вітчизняних вчених, зарубіжного досвіду, оновлення змісту трудової діяльності засобами українського народознавства, реалізації принципів цілеспрямованості та системності, налагодження педагогічної спадщини вчителів з батьками у вирішенні означеної проблеми.

ФОРМУВАННЯ ПОЧУТТІВ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

ЗАСОБАМИ КАЗОК В.О.СУХОМЛИНСЬКОГО.

(З. М. Мірошнін).

Особливого значення В.О.Сухомлинський надавав тому, щоб у яскравих, хвилюючих словах, живих образах перед школярем розкривалася важлива моральна ідея і пробуджувала глибокі морально-етичні почуття.

“Почуття, - відзначає Василь Олександрович, - духовна енергія того, що ми називаємо життям переконань, які виявляються в яскравих, морально насичених вчинках”.

Для бесід В.О.Сухомлинський радить добирати факти, події, ситуації, взаємовідносини, зіткнення, протистояння, які дивують, вражають величчю, красою моральної доблесті й водночас пробуджують почуття нетерпимості та непримиренності до скверни, мерзенностей.

У книзі “Серце віддаю дітям” В.Сухомлинський визначає одне з найважливіших завдань початкової школи: навчити дітей користуватися знаннями, тому і застерігає: “Небезпека перетворення знань у мертвий вантаж саме в молодших класах, коли за своїм характером розумова праця найбільше пов’язана з набуттям нових умінь і навичок. Якщо ці вміння і навички тільки засвоюються і не застосовуються на практиці, навчання поступово виходить за сферу духовного життя дитини, наче відділяється від її інтересів і захоплень.

Знання повинні бути на кінчиках пальців дітей, на цьому й наголошував В.О.Сухомлинський.

Прагнучи практично і змістовно розв'язати поставлені завдання, В.О.Сухомлинський створив близько двох тисяч оповідань і казок відповідно до віку, світоуявлень та інтересів дітей - для дошкільнят, для 1-2, 3-4, 5-7, 8-10 класів. Цей п'ятитомний рукописний посібник Василь Олександрович назвав "Хрестоматія з етики для читання учнями Павлівської середньої школи", яка і тепер зберігається у меморіально-педагогічному музеї В.О.Сухомлинського при Павлівській середній школі.

Художні твори-мініатюри Василя Олександровича сприяють зародженню у дитячих душах високих моральних, гуманістичних почуттів - любові до своїх батьків, поваги до людей похилого віку, милосердя до немічних і нещасних. Використання цих творів в урочній та позакласній навчально-виховній роботі сприятиме також розвитку яскравого художньо-образного мислення і мовлення дітей, естетичному сприйняттю ними предметів і явищ навколишнього світу, облагороджуватиме духовно.

Мрія В.О.Сухомлинського друкуватися не здійснилася, бо з усіх видавництв, куди він надсилав свої рукописи, приходили негативні відповіді. Коли готувалися до друку його вибрані твори (Київ, 1976-1977 рр.), планувалося видати восьмитомник, де один з томів увібрав би художні мініатюри. Проте вийшло друком лише 5 томів, і місця для казок знову не знайшлося.

За станом на листопад 1992 року вийшли з друку збірки художніх творів В.О.Сухомлинського, адресовані наймолодшим читачам, - "Казки школи під голубим небом", "Куди поспішали мурашки", "Гаряча квітка". Ці твори побачили світ завдяки дружині Ї.О.Сухомлинського Ганні Іванівні Сухомлинській, яка упорядкувала їх.

Збірка "Гаряча квітка" складається з 2 розділів. До першого розділу увійшли невеличкі оповідання (88 назв) про те, як діти відкривають для себе навколишній світ, про їхні взаємовідносини, про доброту, чуйність. Другий розділ вміщує навчальні казки (19 назв) про природу.

Збірка "Казки школи під голубим небом" (упорядкована Г.І.Сухомлинською) містить набагато більше казок. У формуючій частині нашого експерименту ми користувалися вибіркою М.Я.Антонця, зробленою саме із збірки "Казки школи під голубим небом".

У збірці "Казки школи під голубим небом" художні мініатюри тематично систематизовані, в окремі розділи зібрано казки про звірів, птахів, про людські взаємини, про явища природи, про любов до рідної землі й повагу до односельців.

Збірка "Куди поспішали мурашки", упорядкована Ганною Іванівною Сухомлинською і видана у Києві видавництвом "Веселка" 1981 р., містить 12 казок.

Більше 40 казок зустрічасмо у праці "Серце віддаю дітям", яка упорядкована як окрема книжка і видана у м.Київ видавництвом "Радянська

школа" у 1972 р.; також ця праця зустрічається у 5-томнику вибраних творів, а саме у 3 томі.

Творчість Сухомлинського надихана найбільш прогресивними традиціями народної педагогіки, народною мудрістю, що століттями формувалася в повсякденному житті, передавалися із покоління в покоління у легендах, оповіданнях, казках, прислів'ях, піснях.

Художні твори В.О.Сухомлинського дорогі нам своїм насиченим змістом, багатством, широким розкриттям питань. Вони - дійсно педагогічна енциклопедія. Художня спадщина В.О.Сухомлинського допомагає розвинути пізнавальну діяльність вихованців, їх мислення, впливає на емоційно-чуттєву сферу дітей.

Педагог присвятив педагогічній етиці одну з найкращих своїх книг "Як виховати справжню людину" (Київ.: Рад. школа, 1974). Вона складається з повчань, настанов і заповідей, звернених до вчителів і учнів. Казки, легенди, притчі, оповідання викладені тут як художньо ілюстрована основа для розкриття сутності й проблем моральності.

"Казка, гра, фантазія, - стверджував В.О.Сухомлинський, - це животворне джерело дитячого мислення, благородних почуттів і бажань". На своєму педагогічному досвіді він переконався: "... естетичні, моральні, інтелектуальні почуття, що народжуються в душі дитини під впливом казкових образів, активізують потік думок, який пробуджує до активної діяльності мозок, зв'язує повнокровними нитями живі острівки мислення".

Чудова художня спадщина В.О.Сухомлинського запалює в душі дитини вогонь творчості. Дитині мало бути споживачем - вона прагне бути творцем. Під впливом почуттів дитина вчиться мислити. Казка - шлях до оволодіння дитиною абстрактним мисленням.

Створення фантастичних образів - благодатний ґрунт, на якому розвиваються пишні паростки думки. В.О.Сухомлинський часто ходив з дітьми милуватися природою, відкриваючи щось нове. На цій основі діти склали художні мініатюри.

Складання казок дітьми - вірний шлях до розвитку мови, творчого мислення, збагачення словникового запасу. Мораль схована у конкретних типових художніх образах, а алегоричні образи набувають під пером індивідуальних рис. К.Григор'єв, Б.Хандрос упорядкували казки, створені дітьми, в збірку "Павлышские сказки" (видавництво "Детская литература").

Аналіз збірок казок показав цінність та велич казок В.О.Сухомлинського, довів їх значимість у формуванні почуттів. Вони дають змогу маленькому читачеві замислитись, пошукати відповідь на питання: Що таке добро і зло? Що таке правда і кривда? Казки вчать дітей робити висновки про події та явища навколишнього світу, про людей і взаємини між ними. Вони розвивають словниковий запас, мислення і духовний світ дитини; дають змогу побачити світ природи по-іншому, особливо, відчутти пахощі степу, музику лісу тощо; розвивають дитячу уяву, фантазію, почуття.

По цій проблемі радимо прочитати:

1. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям //Вибрані твори. - У 5-ти т. - Т. 3. - К.: Рад. школа, 1974.
2. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину //Вибрані твори. - У 5-ти т. - Т. 4. - К.: Рад. школа, 1974.
3. Сухомлинський В. О. Куди поспішали мурашки. - К.: Веселка, 1981.
4. Сухомлинський В. О. Гаряча квітка. - К.: Веселка, 1978.
5. Сухомлинський В. О. Духовний світ школяра //Вибрані твори. - У 5-ти т. - Т. 1. - К.: Рад. школа, 1974.
6. Сухомлинський В. О. Джерела невмирущої криниці //УМЛШ, 1989. - № 7.
7. Сухомлинська О. Свіжий вітер казки //Поч. школа, 1990. - № 9. - С. 10-15.

ЕКСПЕРТНА ОЦІНКА РІВНЯ ЗНАНЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК УЧНІВ.

(Л. М. П е т р е н к о).

Сучасне економічне і соціально-політичне становище в Україні накладає свій відбиток на розвиток усієї системи освіти.

І гасло: "Все краще - дітям" сьогодні, на жаль, майже ніким не згадується. А про більшість дітей не можна навіть сказати, що вони ростуть, усвідомлюючи себе в цьому світі бажаними і необхідними.

Уже в середніх класах утворюються неформальні групи з учнів, які розподіляються за ознакою соціального статусу батьків. Ті, що мають "крутих" батьків, здебільшого зневажливо ставляться до школярів з родин робочих і службовців, насміхаються над ними, у всьому принижують. І хоча у звичайних середніх школах їх не дуже багато, свою ганебну справу вони роблять, підштовхуючи своїх однокласників до певних дій, щоб вийти із скрутного становища. І тому ті, що не мають можливості заробляти гроші чесним шляхом, досить часто починають займатися різними темними махінаціями. Нині така діяльність не викликає осудження з боку одноліток. Це вважається досить гідним "бізнесом".

Виникнення і розповсюдження в останні роки організованої злочинності серед неповнолітніх у значній мірі є реакцією на підвищену соціальну несправедливість, намагання компенсувати свою уцербність. Безперечно, проблеми шкільного життя, соціальні проблеми в освіті залежать від місця і положення в суспільстві.